

Jan Lego.

Ob sedemdesetletnici njegovega rojstnega dne.

Spisal A. Aškerc.

slovanski vzajemnosti se med nami že dolgo govori, piše in prepeva, vse premalo pa dela zanjo. Mož pa, ki je žrtvoval vse svoje življenje do svoje visoke starosti tej lepi ideji, posebej še češkoslovenskemu pobratimstvu, to je plemeniti Čeh Jan Lego.

Naš dobri Jan Lego — kateri izobraženi Slovenec ga ne pozna? Njegovo ime je tako tesno spojeno z našim narodnim preporodom, da ga moramo prištevati svojim največjim rodoljubom, dasi pripada po svojem rojstvu našim severnim bratom Čebom. Naše slovensko narečje govori in piše tako gladko, kakor bi ga bila porodila Slovenka.

Ko sem bil leta 1885. meseca julija prvikrat v zlati Pragi, predstavil sem se po posredovanju tedanjega urednika »Ljublj. Zvona«, gosp. Levca, »slovenskemu konzulu«, gospodu Janu Legu. Že tedaj je stanoval v Žižkovu. Brez težave sem bil našel ulico in hišo. Če se ne motim, sem bil potrkal na neka vrata v tretjem nadstropju. Ko povem svoje ime, pride mi odpirat visokorasel gospod, čigar duhovito in prijazno obličje mi je na prvi pogled vzbudilo simpatijo do njega. Še predno sem utegnil sam odpreti usta, nagovori me g. Lego po slovenski! Kako sem se veselo začudil! In povabil me je v svoje stanovanje in pogovarjala sva se o naših domačih razmerah, političnih in literarnih. In zopet se nisem mogel dovolj načuditi, kako dobro je poznal našo Slovenijo, zlasti Kranjsko. Zdelo se mi je, da mi sedi nasproti kak ožji rojak, ki ga je usoda zanesla med brate Čeha v Prago. Ko sem se že hotel posloviti, pravi: »Kaj mislite, da vas pustim kar tako že danes? Midva se morava še kaj več pomeniti. Zato se morate preseliti iz hôtela k meni, dokler ste v Pragi.«

Ugovarjal sem sicer in se opravičeval, toda gospod Lego je šel kar z menoj v hôtel »U zlaté husí« na Vaclavskem trgu, kjer sem poravnal račun in hajd po konjski železnici nazaj v Žižkov! Odloživši v njegovem stanovanju svojo skromno prtljago, sem šel z g. Legom spet v Prago nazaj, koder sva se še — bilo je menda okoli pete ure popoldne — nekoliko izprehajala. Zvečer me je spremil

v »Narodní divadlo«, sam pa me počakal v kavarni. Drugi in tretji dan me je vodil po mestu ter mi razlagal znamenitosti češke metropole, kolikor si jih nisem bil že sam poprej ogledal. In kako mi je razlagal zgodovinske spomenike zlate Prage! Boljšega vodnika bi si ne bil mogel želeti. Ko sva stala na trgu pred magistratom, kjer so brumni katoliški Nemci husitskim češkim plemičem po bitvi na Beli Gori robili glave, so se resnemu možu porosile oči . . .

Tri dni sem bil njegov gost, in ure, ki sem jih prebil v njegovi in njegove blage soproge družbi, so mi še zdaj v živem spominu. Takrat sem občutil razliko med našim in češkim značajem, med našo medlo in češko živahno in energično narodno zavednostjo.

Moram reči, da sem se bil tiste tri dni na Žižkovu veliko naučil . . .

Tako sem se bil seznanil osebno z našim Janom Legom. Toda to ni tako važno, veliko bolj važno je, kako se je bil g. Lego sam seznanil z našim narodom, kako ga je začel ljubiti in kako ga ljubi še danes.

Jan Lego se je porodil dne 14. septembra 1833. leta v Lhoti pri Zbirovu (na severovzhodni strani od Plzni). Gimnazijo je dovršil v Plzni. Učni jezik na tej gimnaziji je bil še do leta 1848. nemški, a odsorej utrakvisten, dokler je še Lego študiral tam. Po maturi je služil na raznih čeških krajih za uradnika po rudarskih uradih. Povsod je budil ljudstvo z deklamacijami čeških pesmi ter nastopal tudi v diletantskih gledališčih.

Leta 1857. je prišel Jan Lego v Kamnik za kancelista pri okrajnem sodišču. Mesečne plače je imel celih 20 gld.(!) V narodnem duhu še neprobujeni uradniki in meščani so ga smatrali za »tujca«. Edini njegov prijatelj je bil učitelj Močnik, poznejši urednik »Učit. Tovariša«. Bili so ti prvi dnevi na Slovenskem žalostni za Jana Lega! V tej službi pa je imel prvokrat priliko spoznavati slovensko ljudstvo.

Leta 1858. ga je pozval namestnik grof Chorinsky k vladi v Ljubljano. V uradu je bil izvrsten delavec, izven urada pa takisto goreč narodnjak in buditelj narodne ideje. Sprijateljil se je z vsemi zavednimi ljubljanskimi rodoljubi, kolikor jih je tedaj sploh bilo. Pomagal je drju. Bleiweisu pri »Novicah« ter peval v filharmoničnem društvu, ki takrat seveda še ni bilo izključno nemško. Jan Lego je takrat nabral tudi nekaj denarja za nagrado prvemu moškemu zboru in vplival na drja. Bleiweisa, da je razpisal v »Novicah« na-

tečaj za najboljšo kompozicijo Koseskega himne »Kdo je mar?«¹⁾ Konkurirala sta Mašek in dr. Benjamin Ipavec.

Leta 1860. je prišel Lego v Trst k namestništvu. Tukaj je ustanovil prvi slovanski pevski zbor, iz katerega se je pozneje razvila »Čitalnica«. Od namestništva je prišel k pomorskemu uradu. Ves čas je budil tržaške Slovence in občeval z Levstikom in Cegnarjem, kateri poslednji je prevedel po Legovem vplivu Božene Némcove »Babico«.

Iz Trsta je bil prestavljen na Dunaj v ministrstvo. Prosti čas je porabil tukaj, da je poslušal Miklošiča, Šembero in Suessa ter si tako razširjal duševno obzorje.

Pomudivši se nekaj časa na Češkem zaradi bolezni, bil je zopet poklican na jug, v Pulj, kjer je služil v arzenalu, dokler ni stopil kot adjunkt pomorskega komisarijata v pokoj.

Leta 1874. pa se je preselil v Prago, kjer je dobil v muzeju kraljestva češkega službo skriptorja. Lego ureja tam zbirke glasbenega oddelka z njemu svojstveno natančnostjo do danes.

Ali Slovencev tudi v Pragi ni pozabil. Naš zapuščeni in od vseh strani pritiskani narod si je vtisnil tako globoko v svoje srce, da misli neprenehoma nanj. Že kot uradnik na Kranjskem in Primorskem je dopisaval raznim češkim listom in časopisom o naših razmerah ter seznanjal narod češki z našim narodom. S tem je koristil jako veliko. V svoji zadnji stalni službi pa je Jan Lego storil še več za utrditev češko-slovenske praktične vzajemnosti.

Ustanovil je »Česko-slovínský spolek«, čigar predsednik je še zdaj. To društvo goji dejansko vzajemnost med nami in Čehi; podpira slovenske dijake v Pragi in gre tudi slovenskim umetnikom s svetom in gmotno pomočjo na roko.

V »Šoli slovanskih jezikov«, kateri je tudi Lego dal inicijativo, je učil slovenščino več let, seveda brezplačno. A da se je resno pečal z našim jezikom, priča njegova »Mluvnice jazyka slovinského«; ta slovnica je izšla leta 1893. že v drugi izdaji v Pragi. Že leta 1888. pa je bil izdal tudi hrvaško slovnico za Čehe.

¹⁾ Legovi vsoti je bil dodal dr. Bleiweis še toliko iz svoje zbirke, da je znašala nagrada 10 cekinov. Glej »Novice« XX., šte. 20., 14. maja 1862., str. 154. —

Pa zakaj dr. Bleiweis ni predlagal namesto Koseskega bombastne in nenaravne ropotulje »Kdo je mar« rajši Prešernove visokopoetične, ognjevitve in večnolepe »Zdravice«?

Pis.

Posebno k srcu je prirasla Janu Legu slovenska mladina. Zato je že dolgo v tesni zvezi s slovenskim učiteljstvom, katero zalaga s češkimi knjigami, da bi se seznanjalo z bogato pedagoško literaturo češko. A ker ve, kolikega pomena je dobro mladinsko čtivo, pošilja vsako leto »Zavezi slovenskega učiteljskega društva« iz svojega žepa znatne vsote denarja, iz katerega se razpisuje nagrada za najboljši izvirni mladinski spis. Imenujte mi moža izven Slovenije, ki bi bolj ljubil slovensko mladež nego Jan Lego! V vsaki slovenski šoli bi morala viseti njegova podoba!

Jan Lego ni zamudil nobene prilike, da ne bi seznanjal Čehov z življenjem Jugoslovanov, zlasti nas Slovencev. V kateremkoli češkem društvu je v Pragi kdaj stopil na govorniški oder, vselej je govoril o nas, o lepoti naše zemlje, o naši zgodovini, naših zaslužnih možeh, o naši literaturi in o naših borbah za obstoj. Njegova predavanja so bila še vselej mnogobrojno obiskana, kajti Lego zna predavati zanimivo, živo in navdušeno kakor malokdo.

Jan Lego je ali osebno znan s premnogimi slovenskimi rodoljubi, politiki, pisatelji in umetniki ali pa je ž njimi korespondiral.

Omenil sem že, da pozna Lego slovensko zemljo na vse strani. Zato mu ni bilo težko spisati kratkega »vodnika« po Slovenskem. Ta knjižica, prva te vrste v češkem jeziku, je bila izšla v Pragi leta 1887. pod zaglavjem: »Průvodce po Slovinsku«. V Ottovem »slovníku naučném« je opisal Kranjsko. Število njegovih člankov o nas pa je po raznih čeških listih legijon. Baš letos objavlja spet v feljtonu »Narodnich Listov« svoje »Vzpomínky na Slovinsko«.

Slovenci dobro vemo, kaj nam je Jan Lego. »Spominje se Krajeviću Marko kao dobar danak u godini« pravi srbska narodna pesem, a ime Jan Lego je nam isto kakor dober, odkritosrčen prijatelj, kakor pravi brat, ki nas ljubi samo zato, ker smo mi njegovi bratje, in pa zato, ker je sam videl, kako so nas zanemarili naši — gospodarji.

Jan Lego je častni član »Zaveze slov. učiteljskih društev«, ljubljanskega »Sokola«, »Narodne šole« v Ljubljani in še nekaterih učiteljskih društev na Štajerskem in Primorskem ter častni ud »Slov. Matice«, kateri je daroval že veliko čeških knjig.

Še več! Jan Lego je častni sin vsega slovenskega naroda in obenem naš pravi brat po svojem zlatem srcu!

Ideja praktične vzajemnosti ima sedaj med Čehi že veliko, veliko privržencev. Čehi se čimdalje bolj zanimajo za nas. Prevajajo na češčino naše pisatelje, a na drugi strani se že zdavnaj prevajajo

tudi češki pesniki na slovenski jezik ali pa sečitajo slovenske knjige na Češkem, češke pa na Slovenskem v izvornikih. Čehi tudi čim dalje rajši prihajajo v naše planinske kraje. Da je to občevanje med našim jugom in češkim severom dandanes tako živahno, za vse to ima pred vsem Jan Lego neposredno ali posredno zaslugo . . .

Dne 14. septembra je praznoval gospod Jan Lego svoj sedemdeseti rojstni god. Fotografija, ki mi jo je poslal pred kratkim, mi kaže častitega ostarelega gospoda. Na njegovo teme je padel sneg sivih las, a njegove oči gledajo še takisto živo in iskreno kakor nekdanj. Njegovega srca pa se starost ni doteknila; to srce je še zmerom mlado in idealno kakor njega dni. Ko bi Slovani imeli več takih idealistov in kremenitih značajev, godilo bi se nam bolje, nego se nam godi v resnici. Nadejamo se, da breme let še ni upognilo njegovega zdravja in da nam ga vsem Bog ohrani do skrajne meje človeškega življenja.

Živio, Jan Lego!

Ana! . . .

Ana, oj Ana!
tebe kliče duša bolna,
od strasti mi otrovana!

Odprì, odprì mi srce,
da odpočijem,
da se naužijem
ljubezni, dókler je čas!

Glej, dolgi viseči most,
pod njim valoví bridkost,
na eni strani ti, Ana,
na drugi Nirvana,
a v sredi sem jaz!

Odpri srce meni,
duši izgubljeni,
duši zdivjani,
dokler je čas! . . .

Petruška.

